

**OILAVIY TARBIYA TIZIMIDA GENDER YONDASHUV:
ZAMONAVIY PEDAGOGIK TAHLIL VA TRANSFORMATSIYA
YO'NALISHLARI**

Shahrisabz Davlat Pedagogika Instituti

Talaba: Aliyeva Barno Shavkat qizi

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada oilaviy tarbiya tizimida gender yondashuvning nazariy-metodologik asoslari, uning zamonaviy pedagogik talqini hamda jamiyat taraqqiyoti kontekstidagi transformatsiya yo'nalishlari tahlil qilinadi. Shuningdek, oilada gender tenglikni ta'minlashning pedagogik mexanizmlari, ijtimoiylashuv jarayoniga ta'siri va innovatsion yondashuvlar asosida rivojlantirish masalalari yoritiladi. Tadqiqot natijalari oilaviy tarbiyada gender stereotiplarini bartaraf etish va barkamol shaxsni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Аннотация

В данной статье анализируются теоретико-методологические основы гендерного подхода в системе семейного воспитания, его современное педагогическое осмысление и направления трансформации в контексте развития общества. Освещаются педагогические механизмы обеспечения гендерного равенства в семье, его влияние на процесс социализации и инновационные подходы к развитию.

Abstract

This article examines the theoretical and methodological foundations of the gender approach in the system of family education, its modern

pedagogical interpretation, and transformation directions in the context of social development. It also highlights pedagogical mechanisms for ensuring gender equality in the family, its impact on the socialization process, and innovative approaches for development.

Kirish

Zamonaviy globallashuv sharoitida oilaviy tarbiya tizimi jamiyat taraqqiyotining strategik omillaridan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, gender yondashuvning oilaviy tarbiyaga integratsiyalashuvi inson kapitalini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi.

Bugungi kunda gender tenglik masalasi nafaqat ijtimoiy-siyosiy, balki pedagogik muammo sifatida ham dolzarb bo'lib bormoqda. Chunki bola shaxsining shakllanishi avvalo oilada boshlanadi va bu jarayonda gender rollar, qadriyatlar va stereotiplar muhim rol o'ynaydi.

An'anaviy oilaviy tarbiya tizimida ko'pincha genderni oid stereotiplar ustunlik qilgan bo'lsa, zamonaviy pedagogika bu qarashlarni qayta ko'rib chiqishni, ya'ni tenglik, hamkorlik va o'zaro hurmatga asoslangan yondashuvni ilgari suradi.

Asosiy qism

Gender – bu biologik jinsdan farqli ravishda ijtimoiy-madaniy konstrukt bo'lib, jamiyat tomonidan erkak va ayollarga yuklatilgan rollar, xulq-atvor me'yorlari va kutishlar majmuasini ifodalaydi. Pedagogik nuqtai nazardan gender yondashuv quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- teng imkoniyatlar yaratish
- diskriminatsiyani bartaraf etish
- individual rivojlanishni qo'llab-quvvatlash.

Zamonaviy globallashtirish va axborotlashgan jamiyat sharoitida inson kapitalini rivojlantirish masalasi ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Bu jarayonda oilaviy tarbiya tizimi jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi asosiy ijtimoiy institut sifatida namoyon bo'ladi. Ayniqsa, oilada shakllanadigan ijtimoiy qadriyatlar, xulq-atvor me'yorlari va shaxsiy identitet elementlari bolaning keyingi hayot faoliyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bugungi kunda pedagogika fanida insonni har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan yangi yondashuvlar shakllanmoqda. Shulardan biri – gender yondashuv bo'lib, u ta'lim va tarbiya jarayonida jinsga asoslangan tengsizliklarni bartaraf etish, shaxsning individual imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarish hamda ijtimoiy adolat tamoyillarini qaror toptirishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, oilaviy tarbiya tizimida gender yondashuvni ilmiy asosda o'rganish va uni amaliyotga joriy etish dolzarb ilmiy muammo sifatida qaralmoqda.

An'anaviy jamiyatlarda gender rollar qat'iy chegaralangan bo'lib, erkak va ayolga xos ijtimoiy vazifalar oldindan belgilangan. Bunday yondashuv ko'pincha stereotiplarning shakllanishiga olib keladi va shaxs rivojlanishida muayyan cheklovlarni yuzaga keltiradi. Zamonaviy pedagogik qarashlar esa gender rollarning moslashuvchanligini, shaxsning qiziqish va qobiliyatlariga mos ravishda rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi. Oila muhitida bola ilk ijtimoiy tajribani o'zlashtiradi, unda "erkaklik" va "ayollik" haqidagi tasavvurlar shakllanadi. Shu bois ota-onaning tarbiyaviy faoliyati, ularning pedagogik madaniyati va genderni nisbatan qarashlari bola shaxsining shakllanishida hal qiluvchi omil hisoblanadi. Agar oilada tenglik, o'zaro hurmat va hamkorlik muhiti yaratilsa, bu bola ongida sog'lom ijtimoiy qarashlarning shakllanishiga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, raqamli texnologiyalar va ommaviy axborot vositalarining jadal rivojlanishi gender ijtimoiylashuv jarayoniga yangi omillarni olib kirmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar, internet platformalar va media

kontent orqali bolalar turli gender modellari bilan tanishmoqda. Bu esa o'z navbatida oilaviy tarbiyada yangi pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqishni talab etadi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, hozirgi davrda jamiyatda gender tenglikni ta'minlash masalasi davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan bo'lib, bu jarayon oiladan boshlanishi lozim. Shu sababli oilaviy tarbiya tizimida gender yondashuvning nazariy asoslarini ishlab chiqish, uning zamonaviy holatini tahlil qilish va transformatsiya yo'nalishlarini belgilash muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Tadqiqotning maqsadi – oilaviy tarbiya tizimida gender yondashuvning nazariy-pedagogik asoslarini tahlil qilish, zamonaviy holatini baholash va uni takomillashtirish yo'nalishlarini ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotning vazifalari quyidagilardan iborat:

- ✓ gender yondashuvning pedagogik mohiyatini ochib berish;
- ✓ oilaviy tarbiyada gender omilining o'rmini aniqlash;
- ✓ zamonaviy oilalarda gender munosabatlarni tahlil qilish;
- ✓ gender stereotiplarni bartaraf etish mexanizmlarini ishlab chiqish;
- ✓ innovatsion pedagogik yondashuvlar asosida taklif va tavsiyalar ishlab chiqish.

Mazkur ilmiy maqolaning nazariy ahamiyati gender yondashuvni oilaviy tarbiya kontekstida tizimli o'rganish bilan izohlanadi. Amaliy ahamiyati esa ishlab chiqilgan tavsiyalarni ota-onalar, pedagoglar hamda ta'lim muassasalari faoliyatida qo'llash imkoniyati bilan belgilanadi.

Oilada bola:

- erkak va ayol rollarini kuzatadi
- ijtimoiy me'yorlarni o'zlashtiradi

- o'z xulq-atvor modelini shakllantiradi

Shu sababli ota-onaning pedagogik madaniyati gender tenglikni ta'minlashda hal qiluvchi omil hisoblanadi.

Ko'p hollarda quyidagi stereotiplar uchraydi:

- “o'g'il bolalar kuchli bo'lishi kerak”
- “qizlar muloyim bo'lishi kerak”

Bunday qarashlar:

- shaxs rivojlanishini cheklaydi
- kasbiy tanlovni toraytiradi

ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiradi.

Xulosa

Oilaviy tarbiya tizimida gender yondashuvni joriy etish zamonaviy pedagogikaning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, gender tenglikni ta'minlash nafaqat individual shaxs rivojiga, balki jamiyatning barqaror taraqqiyotiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, oilada gender stereotiplarni bartaraf etish orqali:

- shaxsning erkin rivojlanishi
- kasbiy imkoniyatlarning kengayishi
- ijtimoiy adolatning qaror topishi ta'minlanadi

Kelgusida ushbu yo'nalishda kompleks yondashuvni ishlab chiqish, milliy va global tajribalarni integratsiyalash zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch

2. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni
3. Gender tenglik bo'yicha xalqaro hujjatlar
4. Pedagogika nazariyasi bo'yicha ilmiy manbalar
5. Zamonaviy psixologik tadqiqotlar